

รายงานการศึกษา ฝึกอบรม ประชุม ดูงาน สัมมนา ปฏิบัติการวิจัย ในประเทศระยะสั้นไม่เกิน ๙๐ วัน
การประชุมวิชาการภาควิชาสูติศาสตร์ – นรีเวชวิทยา
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
ระหว่างวันที่ ๒ - ๕ เมษายน ๒๕๖๗
ณ ห้องประชุมราชบัณฑิตยสถาน อาคารศรีสวรินทิรา โรงพยาบาลศิริราช

ส่วนที่ ๑

ข้อมูลทั่วไป

๑.๑ ชื่อ - นามสกุล นางสาวภาวิดา เพชรเล็ก

อายุ ๒๗ ปี การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต

ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ

หน้าที่ความรับผิดชอบ ปฏิบัติงานที่หอผู้ป่วยคลอด ทำหน้าที่ให้การพยาบาลผู้คลอดปกติ ตั้งแต่ระยะก่อนคลอด ขณะคลอดและหลังคลอด ช่วยแพทย์ในการทำหัตถการและผ่าตัด ดูแลทารกแรกเกิด รวมทั้งให้คำปรึกษาแก่ผู้คลอดและญาติที่เข้ามาใช้บริการในด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรคความพิการภาวะแทรกซ้อน การฟื้นฟูสภาพผู้คลอด

๑.๒ ชื่อ - นามสกุล นางสาวพงษ์ระดา ภิรมย์เสวก

อายุ ๓๓ ปี การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต

ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ

หน้าที่ความรับผิดชอบ ปฏิบัติงานที่หอผู้ป่วยนรีเวชกรรม ทำหน้าที่ให้การพยาบาลผู้ป่วยที่มีปัญหาทางด้านสูติกรรมและทางด้านนรีเวชกรรม

ชื่อเรื่อง การประชุมวิชาการภาควิชาสูติศาสตร์ – นรีเวชวิทยา ประจำปี ๒๕๖๗ THEME : From Good to Great in OBGYN ประชุมเชิงปฏิบัติการ Workshop 2 : Nursing Management in High Risk and Critical Care

เพื่อ ศึกษา อบรม ประชุม ดูงาน สัมมนา ปฏิบัติงานวิจัย

งบประมาณ เงินงบประมาณกรุงเทพมหานคร เงินบำรุงโรงพยาบาล

ทุนส่วนตัว

จำนวนเงิน คนละ ๔,๐๐๐.- บาท รวมเป็นเงิน ๘,๐๐๐ บาท (แปดพันบาทถ้วน)

วันเดือนปี ๒ - ๕ เมษายน ๒๕๖๗

สถานที่ ณ ห้องประชุมราชบัณฑิตยสถาน อาคารศรีสวรินทิรา ชั้น ๑ - ๒
โรงพยาบาลศิริราช

คุณวุฒิ/วุฒิบัตรที่ได้รับ -

การเผยแพร่รายงานผลการศึกษา / ฝึกอบรม / ประชุม สัมมนา ผ่านเว็บไซต์สำนักการแพทย์
และกรุงเทพมหานคร

ยินยอม

ไม่ยินยอม

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลที่ได้รับจากการฝึกอบรม

๒.๑ วัตถุประสงค์

๒.๑.๑ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่ทันสมัยด้านสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยาและเผยแพร่แก่บุคลากรในหน่วยงาน

๒.๑.๒ เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสตรีตั้งครรภ์ต่อไป

๒.๑.๓ เพื่อนำแนวทางการความรู้ กรณีศึกษาและงานวิจัยที่ได้จากการประชุมมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน

๒.๒ เนื้อหาโดยย่อ

การตรวจทางพันธุกรรมระยะก่อนคลอด

การเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม (Genetic variations) เป็นแบบ diploid ประกอบด้วยโครโมโซมคู่ที่คล้ายกัน ๒๓ คู่ ทั้งหมด ๔๖ แท่ง โดยเป็นโครโมโซมร่างกาย (autosome) ๒๒ คู่ และโครโมโซมเพศ (sex chromosome) ๑ คู่ ได้แก่ XX หรือ XY การเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรมในมนุษย์อาจมีขนาดตั้งแต่จำนวนชุดโครโมโซมทั้งหมดจนถึงระดับนิวคลีโอไทด์เดี่ยว (single nucleotide) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้สามารถก่อให้เกิดโรคกลุ่มอาการหรือความผิดปกติต่างๆได้ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการตรวจทางพันธุกรรมในระยะก่อนคลอดมีส่วนช่วยในการดูแลสตรีตั้งครรภ์และทารกในครรภ์

การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดในโรงพยาบาลศิริราช : คุณภาพและความปลอดภัย

ภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด (preterm labor) หมายถึง การเจ็บครรภ์ระหว่างอายุครรภ์ ๒๔ - ๓๖ สัปดาห์ โดยมีการหดตัวของมดลูก ๔ ครั้ง ใน ๒๐ นาทีหรือ ๘ ครั้งใน ๑ ชั่วโมง ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงของปากมดลูก การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ขณะได้รับยายับยั้งการหดตัวของมดลูก การบริหารยายับยั้งการหดตัวของมดลูก

๑. ยากลุ่ม calcium channel blockers: nifedipine (Adalat®)

loading dose : ขนาด ๑๐-๒๐ มิลลิกรัม รับประทานทันที หากมดลูกยังหดตัวให้ยาได้ทุก ๓๐ นาที รวมไม่เกิน ๓ doses

maintenance dose : รับประทาน ขนาด ๑๐-๒๐ มิลลิกรัม ทุก ๔-๖ ชั่วโมง นาน ๔๘ ชั่วโมง (สูงสุดไม่เกิน ๑๖๐ มิลลิกรัมต่อวัน)

๒. ยากลุ่ม beta-adrenergic receptor agonists: terbutaline (Bricanyl)

terbutaline (Bricanyl®) ๒.๕ มิลลิกรัม ผสมในสารน้ำ NSS หรือ ๕%D/W ๕๐๐ มิลลิลิตร หยดเข้าทางหลอดเลือดดำในอัตรา ๒.๕-๕ ไมโครกรัมต่อนาที (๓๐ มิลลิลิตรต่อชั่วโมง) ปรับยาเพิ่มขึ้นครั้งละ ๒.๕-๕ ไมโครกรัมต่อนาที ทุก ๒๐-๓๐ นาทีจนถึงขนาดสูงสุด ๒๕ ไมโครกรัมต่อนาที หรือมดลูกไม่มีการหดตัวจากนั้นค่อยๆ ปรับยาลดลงครั้งละ ๒.๕-๕ ไมโครกรัมต่อนาทีสำหรับโรงพยาบาลศิริราช ปรับยาเพิ่มขึ้นหรือลดลงครั้งละ ๕ มิลลิลิตรต่อชั่วโมง

๓. ยากลุ่ม non-steroidal antiinflammatory drugs (NSAIDs)/prostaglandins inhibitor:

indomethacin

loading dose : รับประทานขนาด ๕๐ มิลลิกรัม

maintenance dose : รับประทานขนาด ๒๕- ๕๐ มิลลิกรัม ทุก ๖ ชั่วโมง ไม่เกินวันละ ๒๐๐ มิลลิกรัม แนะนำให้ใช้ในอายุครรภ์น้อยกว่า ๓๒ สัปดาห์ และให้นานไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง

๔. ยา Magnesium sulfate ($MgSO_4$)

loading dose : ขนาด ๔-๖ กรัม หยดเข้าทางหลอดเลือดดำ ในเวลา ๒๐-๓๐ นาที

maintenance dose : ขนาด ๒ กรัมต่อชั่วโมง หยดเข้าทางหลอดเลือดดำจนกว่าจะคลอดหรือไม่เกิน ๔๘ ชั่วโมง

หมายเหตุ : พิจารณาให้ $MgSO_4$ เพื่อป้องกันระบบประสาทของทารกในครรภ์ (neuroprotection) ลดอุบัติการณ์ของ cerebral palsy ในทารกคลอดก่อนกำหนดได้

การพยาบาลมารดาและทารกที่คลอดก่อนกำหนด

๑. ให้เฝ้าระวังอย่างใกล้ชิดโดยใช้เครื่อง electronic fetal monitor ประเมินการหดตัวของมดลูก

๒. ดูแลบรรเทาความเจ็บปวดให้กับผู้ป่วย โดยจัดสภาพแวดล้อม สอนและแนะนำเกี่ยวกับการหายใจ

๓. ดูแลให้ยาปฏิชีวนะก่อนคลอดอย่างน้อย ๔ ชั่วโมง เตรียมทีมกู้ชีพที่มีสมรรถนะพร้อมการชะลอการหนีบสายสะดือแนะนำให้ชะลอการหนีบสายสะดือเป็นเวลา ๓๐ ถึง ๖๐ วินาทีในทารกที่เกิดก่อนกำหนดหายใจดี

การตั้งครรภ์แฝดสอง Twin pregnancy

สำหรับการตั้งครรภ์แฝดสอง สามารถจำแนกตาม zygosity ได้เป็น ๒ ชนิด คือ

๑. ครรภ์แฝดสองชนิด monozygotic (monozygotic twin pregnancy) เป็นครรภ์แฝดที่ทารกสองคนเกิดจากตัวอ่อนเดียวกันที่มีการแบ่งตัวเป็นทารกสองคนในเวลาต่อมาโดยทารกทั้งสองจะมีพันธุกรรมที่เหมือนกันและเป็นเพศเดียวกัน

๒. ครรภ์แฝดสองชนิด dizygotic (dizygotic twin pregnancy) เป็นครรภ์แฝดที่เกิดจากตัวอ่อน ๒ ตัวอ่อน โดยทารกทั้งสองจะมีสารพันธุกรรมบางส่วนที่เหมือนกัน และบางส่วนของตัวอ่อนที่แตกต่างกันไป การตรวจคัดกรองกลุ่มอาการดาวน์ของทารกแฝดสอง แฝดสองรกเดี่ยว มีความเสี่ยงต่อกลุ่มอาการดาวน์เท่ากัน ส่วนคนแฝดสองรกว่าอาจเป็นครรภ์แฝดสองชนิด ความเสี่ยงต่อกลุ่มอาการดาวน์ของทารกทั้งสองในครรภ์จึงอาจไม่เท่ากัน

วิธีการตรวจคัดกรองกลุ่มอาการดาวน์ของทารกคนแฝดสองได้แก่ การตรวจคัดกรองในไตรมาสแรกโดยการตรวจคลื่นเสียงความถี่สูงควบคู่ไปกับการตรวจระดับ Serum marker ในเลือดของสตรีตั้งครรภ์ และการตรวจหา Cell-free DNA ของทารกในครรภ์ในเลือดของสตรีตั้งครรภ์ ปัจจุบันเป็นวิธีที่นิยมอย่างแพร่หลาย

การดูแลรักษาครรภ์แฝด

สำหรับตั้งครรภ์แฝดได้รับการวินิจฉัยแล้วว่ามีความเสี่ยงครรภ์คลอดก่อนกำหนด มีข้อมูลและคำแนะนำจากสถาบันต่าง ๆ ตรงกันว่า ให้ยาสเตียรอยด์ คือ corticosteroid สำหรับกรณีที่สตรีตั้งครรภ์แฝดไม่ได้มีภาวะเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนด โดยคำแนะนำจากสถาบันต่างๆตรงกัน คือ ไม่แนะนำให้ใช้ corticosteroid แต่จะใช้ในกรณีที่มโน้มจะคลอดจะให้ยาคอร์ติโคสเตียรอยด์แก่สตรีตั้งครรภ์เนื่องจากมีประโยชน์ต่อทารกที่คลอดก่อนกำหนดอย่างชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจของทารกแต่ก็มีข้อพึงระวังในการให้ยาที่ยังไม่ได้รับการยืนยันที่แน่ชัด ในด้านการพัฒนาระบบประสาทและการเกิดโรคทางเมตาบอลิซึมของเด็กที่มารดาได้รับยาคอร์ติโคสเตียรอยด์ในขณะอายุครรภ์เกิน ๓๔ สัปดาห์เป็นต้น

ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาที่แน่ชัดเพื่อยืนยันหรือคัดค้านผลดังกล่าวในอนาคต ดังนั้นการตัดสินใจให้ยาควรเป็นไปตามข้อบ่งชี้ที่ชัดเจน เพื่อไม่ให้ทารกได้รับความเสี่ยงจากยาโดยไม่จำเป็นและควรผ่านการคิดตรึกตรองโดยสูติแพทย์ กุมารแพทย์และสตรีตั้งครรภ์อย่างละเอียดเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ทารกและสตรีตั้งครรภ์

การวัดความยาวปากมดลูกในสตรีตั้งครรภ์

ภาวะปากมดลูกสั้น แต่มักเกิดจากหลายปัจจัย ได้แก่ ภาวะการหดตัวของมดลูกที่มากกว่าปกติ มดลูกขยายขนาดมากกว่าปกติ ซึ่งพบในครรภ์แฝดหรือภาวะน้ำคร่ำมากกว่าปกติ (polyhydramnios) มดลูกมีความผิดปกติแต่กำเนิด ปากมดลูกหลวมแต่กำเนิดจากโรคเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน ประวัติได้รับการผ่าตัดปากมดลูกหรือประวัติได้รับการขยายปากมดลูกก่อนทำหัตถการคลอดจนการติดเชื้อมาจากการตั้งครรภ์ เป็นต้น การวินิจฉัยภาวะปากมดลูกสั้น ทำได้โดยการตรวจด้วยคลื่นเสียงความถี่สูงทางช่องคลอด และพบว่าความยาวของปากมดลูกเท่ากับ ๒๕ มิลลิเมตรหรือน้อยกว่า ซึ่งเป็นความยาวที่แนะนำในการพิจารณาให้การป้องกันการคลอดก่อนกำหนด โดยการให้ฮอร์โมนโปรเจสเตอโรนหรือการเย็บผูกปากมดลูก เนื่องจากมีความไวและความจำเพาะในการวินิจฉัยที่สูง และสามารถเริ่มให้การรักษาได้เหมาะสมที่สุด การวัดความยาวปากมดลูกความยาวปากมดลูกมีความสัมพันธ์กับอายุครรภ์ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ เชื้อชาติ หรือความสูงของมารดา ความยาวปากมดลูกจะค่อนข้างคงที่ในช่วงอายุครรภ์ ๑๔ - ๒๘ สัปดาห์ ส่วนใหญ่ปากมดลูกจะมีความยาวมากกว่า ๓ เซนติเมตร ในสตรีตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์ระหว่าง ๑๖ - ๒๒ สัปดาห์วิธีการวัดความยาวปากมดลูก แบ่งเป็น ๒ ทาง ได้แก่

๑. การวัดความยาวปากมดลูกทางหน้าท้องสตรีตั้งครรภ์ (transabdominal cervical length measurement) ความแม่นยำและความน่าเชื่อถือของการตรวจวัดความยาวปากมดลูกทางหน้าท้องจะน้อยกว่าการวัดความยาวปากมดลูกทางช่องคลอด รวมถึงมีความไวในการทำนายการเกิดภาวะคลอดก่อนกำหนดที่เกิดขึ้นเองได้น้อยกว่าเช่นกัน

๒. การวัดความยาวปากมดลูกทางช่องคลอด (transvaginal cervical length measurement) การวัดความยาวปากมดลูกทางช่องคลอด จึงเป็นวิธีหลักที่แนะนำให้ใช้ในการประเมินความยาวปากมดลูก เนื่องจากเป็นวิธีมีความแม่นยำที่สุด

แนวทางการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกปีพ.ศ. ๒๕๖๗

สตรีที่มีความเสี่ยงในเกณฑ์ปกติ ข้อเสนอแนะในการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกโดย ACS พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยสรุปมีดังนี้

๑. อายุ < ๒๕ ปี ไม่ตรวจคัดกรอง
๒. อายุ ๒๕-๖๕ ปี แนะนำเริ่มตรวจที่อายุ ๒๕ ปี ด้วย primary high-risk HPV testing อย่างเดียว ทุก ๕ ปี หรืออาจใช้วิธี co-testing ทุก ๕ ปี หรือ cytology อย่างเดียวทุก ๓ ปี
๓. อายุ > ๖๕ ปี หยุดตรวจคัดกรองได้ กรณีมีการตรวจก่อนหน้านี้อย่างสม่ำเสมอและผลปกติซึ่งหมายถึง มีผลการตรวจ primary high-risk HPV testing หรือ co-testing ๒ ครั้งติดต่อกัน หรือ cytology ๓ ครั้งติดต่อกัน ในช่วงเวลา ๑๐ ปีก่อนหยุดตรวจ เป็นปกติทั้งหมดทุกครั้ง
๔. หลังการผ่าตัดมดลูก กรณีไม่มีประวัติรอยโรคก่อนเป็นมะเร็งหรือมะเร็งปากมดลูก (cervic intraepithelial neoplasia, CIN ๒๔) มาก่อนในช่วง ๒๕ ปีก่อนผ่าตัด ให้พิจารณาหยุดตรวจคัดกรองได้
๕. ฉีดวัคซีนกรณีได้รับการฉีด HPV vaccine แล้ว ให้ตรวจคัดกรองตามช่วงอายุ

แนวทางเวชปฏิบัติของราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย เรื่อง การตรวจคัดกรอง มะเร็งปากมดลูก ฉบับเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๔ มีความแตกต่างจาก ACS พ.ศ. ๒๕๖๓ คือ

๑. ในสตรีที่ยังไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ แนะนำเริ่มตรวจคัดกรองที่อายุ ๓๐ ปี
๒. วิธีการตรวจคัดกรอง ถ้าเป็น cytology แนะนำตรวจทุก ๒ ปี เนื่องจากประเทศไทยยังพบ ความชุกของมะเร็งปากมดลูกสูง

สตรีที่มีภาวะภูมิคุ้มกันต่ำ

๑. กรณีไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ แนะนำให้เริ่มตรวจคัดกรองที่อายุ ๒๑ ปีด้วย cytology และตรวจซ้ำ ทุก ๑ ปีต่อเนื่องกัน ๓ ครั้ง ถ้าผลเป็นปกติหลังจากนั้นให้ตรวจห่างเป็นทุก ๒ ปีได้ แต่ถ้ามีเพศสัมพันธ์แล้วนาน ๑ ปีขึ้นไป ให้เริ่มตรวจได้ทันที ทั้งนี้ไม่คำนึงถึงว่าติดเชื้อ HIV หรือมีภูมิคุ้มกันต่ำมานานเท่าใด

๒. กรณีตรวจคัดกรองด้วย primary high-risk HPV DNA testing หรือ co-testing ให้เริ่มตรวจได้ตั้งแต่อายุ ๒๕ ปีขึ้นไป และตรวจซ้ำทุก ๓ ปี

๓. การเก็บ specimen สำหรับส่งตรวจ high-risk HPV DNA testing แนะนำเก็บโดยบุคลากรทางการแพทย์หรือเก็บด้วยตนเอง (self-collected samples) แต่ในการตรวจครั้งแรกหรือมีอาการผิดปกติ อื่น ๆ ร่วมด้วย แนะนำให้เก็บโดยบุคลากรทางการแพทย์

๔. ในสตรีที่ได้รับการตัดมดลูกและปากมดลูกไปแล้วโดยที่ไม่มีประวัติ CIN ๒+ หรือมะเร็งปากมดลูก แนะนำตรวจคัดกรอง vaginal high-risk HPV DNA testing หรือ cytology ต่อเนื่อง หากยังคงมีเพศสัมพันธ์อยู่กรณีได้รับการฉีด HPV vaccine แล้ว ให้ตรวจคัดกรองตามช่วงอายุ เช่นเดียวกับคนที่ไม่ได้ฉีดวัคซีน

๕. ไม่มีคำแนะนำสำหรับอายุที่หยุดตรวจคัดกรองได้พิจารณาตรวจ anal cytology ในสตรีบางรายที่มีความเสี่ยง ตั้งแต่อายุ ๓๕ ปีขึ้นไป การตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกสามารถกระทำได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับความพร้อมและบริบททางสาธารณสุขในแต่ละพื้นที่

ข้อมูลปัจจุบัน ในการใช้วัคซีนในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

วัคซีนที่สำคัญในประเทศไทย

๑. วัคซีนป้องกันโรคบาดทะยัก คอตีบและไอกรน (tetanus, diphtheria and pertussis vaccine) อัตราการเกิดโรคและอัตราการตายจากโรคบาดทะยักในเด็กแรกเกิดและผู้ใหญ่ลดลงอย่างมากจากการให้วัคซีนป้องกันโรคนี้ในเด็กขวบปีแรก สตรีตั้งครรภ์ตามแผนเสริมสร้างภูมิคุ้มกัน โรคคอตีบในประชากรในทุกช่วงอายุที่อาศัยกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดพบว่าประชากรมากกว่า ร้อยละ ๘๕ มีภูมิคุ้มกันต่อการเกิดโรคคอตีบระดับสูงเพียงพอในการป้องกันโรค ดังนั้นการป้องกันของโรคคอตีบในประเทศไทยควรส่งเสริมให้ประชากรทุกอายุมีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ โดยการส่งเสริมการวัคซีนบาดทะยักและคอตีบ (tetanus-diphtheria vaccine, Td) แก่เด็กโต วัยรุ่น และผู้ใหญ่ โดยการสนับสนุนให้มีการฉีดวัคซีน Td ทุก ๑๐ ปี ตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นและแนะนำให้ฉีดวัคซีน Td แทนการใช้ TT (tetanus toxoid) โรคไอกรน (pertussis) การสร้างภูมิคุ้มกันโรคบาดทะยักเกิดจากเชื้อแบคทีเรีย Bordetella pertussis ซึ่งติดต่อโดยการไอ จาม จากบุคคลที่เป็นโรค โรคไอกรนในวัยรุ่นและผู้ใหญ่มักมีอาการไอเรื้อรังมากกว่า ๒ - ๓ สัปดาห์และพบว่ามี ความรุนแรงน้อยกว่าในเด็กสิ่งที่สำคัญในผู้ใหญ่ที่ป่วยเป็นโรคไอกรนคือเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคไอกรนสู่เด็กเล็ก วัคซีน ป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน และบาดทะยัก สำหรับผู้ใหญ่ในประเทศไทย มีทั้งวัคซีนแบบรวมคือ วัคซีนบาดทะยักและคอตีบ (Td) และวัคซีนบาดทะยัก คอตีบและไอกรน (tetanus-diphtheria-acellular

pertussis vaccine, Tdap/TdaP) และวัคซีนเดี่ยวมี ๑ ชนิด คือ วัคซีนไอกรน (acellular pertussis vaccine, aP) วัคซีน Tdap และ aP แนะนำให้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน และบาดทะยัก โดยใช้วัคซีน Td, Tdap, Tdap และ aP ขนาด ๐.๕ มิลลิตร ๑ โดส ฉีดเข้ากล้ามเนื้อโดยแนะนำให้ฉีด Td ทุก ๑๐ ปี สามารถให้แทนด้วย Tdap หรือ Tdap ๑ โดส ในกรณีที่ไม่มี Ta ได้ สตรีตั้งครรภ์หากไม่เคยได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยักมาก่อน ให้ฉีดวัคซีนป้องกันบาดทะยักและโรคคอตีบ (Ta) ๓ ครั้ง โดยมีระยะห่าง ๐,๑ และ ๖ เดือน (โดยให้ฉีดในไตรมาสที่ ๒, ๓ และหลังคลอด) แต่หากเคยได้มาแล้ว ๓ ครั้งและเกิน ๑๐ ปีให้กระตุ้นโดยฉีด Td อีก ๑ เข็ม แต่หากมีประวัติได้รับวัคซีนป้องกันบาดทะยักภายใน ๑๐ ปีไม่ต้องฉีดเข็มกระตุ้น ยังพบว่าการฉีดวัคซีนป้องกันไอกรนในสตรีตั้งครรภ์มีประสิทธิภาพในการป้องกันโรคในทารกแรกเกิดมากกว่าร้อยละ ๙๐

๒. วัคซีนป้องกันการติดเชื้อเอชพีวี (human papillomavirus vaccine, HPV) การติดเชื้อไวรัสเอชพีวี (human papillomavirus หรือ HPV) ส่วนใหญ่จะมีการติดเชื้อที่อวัยวะสืบพันธุ์เมื่อเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ไม่นานหลังจากที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์ นอกจากนี้ยังสามารถติดโรคจากการสัมผัสเชื้อก่อโรคทางผิวหนัง การใช้ถุงยางอนามัยจะไม่สามารถป้องกันการติดเชื้อเอชพีวีได้ทุกสาย สตรีและบุรุษที่มีเพศสัมพันธ์มีโอกาสสูงที่จะได้รับเชื้อในในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตร้อยละ ๘๕ การติดเชื้อนี้จะนำไปสู่โรคต่าง ๆ เช่น หูด (wart) ที่บริเวณอวัยวะเพศ ทวารหนักหรือกล่องเสียงรวมถึงการนำไปสู่การเกิดมะเร็งของอวัยวะสืบพันธุ์และทวารหนัก ผู้ป่วยมะเร็งปากมดลูกทุกรายและผู้ที่มีความผิดปกติของเซลล์ปากมดลูกระยะก่อนมะเร็ง (CIN) จะมีการติดเชื้อไวรัสเอชพีวีอย่างต่อเนื่อง (persistent infection) การป้องกันการติดเชื้อด้วยวัคซีนป้องกันการติดเชื้อเอชพีวีจึงน่าจะเป็นการป้องกันแบบปฐมภูมิ (primary prevention) ที่ได้ผลที่สุด ปัจจุบันวัคซีนจึงมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการติดเชื้อซึ่งจะนำไปสู่การเกิดมะเร็ง โดยวัคซีนในการป้องกันมะเร็งปากมดลูกจึงควรให้วัคซีนก่อนมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก

- ฉีดในหญิงและชาย อายุ ๙ - ๒๖ ปี เน้นให้ฉีดก่อนเริ่มมีเพศสัมพันธ์โดยทั่วไปแนะนำในช่วงอายุ ๑๑ - ๑๕ ปี

- เด็กหากฉีดเข็มแรกก่อนอายุ ๑๕ ปี ให้ฉีดเพียง ๒ เข็มได้ที่ ๐ และ ๖ - ๑๒ เดือน ถ้าฉีดหลังอายุ ๑๕ ปี ให้ฉีด ๓ เข็มได้ที่ ๐, ๑ - ๒, และ ๖ เดือน

คุณสมบัติวัคซีน แบ่งเป็นชนิด

- ๒ สายพันธุ์ (๑๖, ๑๘) ป้องกันมะเร็งของอวัยวะเพศ เหมาะสำหรับหญิงอายุ ๙ ปีขึ้นไป
- ๔ สายพันธุ์ (๖, ๑๑, ๑๖, ๑๘) ป้องกันมะเร็งของอวัยวะเพศ และหูด สำหรับหญิงและชาย อายุ ๙ - ๔๕ ปี

- ๙ สายพันธุ์ (๖, ๑๑, ๑๖, ๑๘, ๓๑, ๓๓, ๔๕, ๕๒ และ ๕๘) ป้องกันมะเร็งของอวัยวะเพศ และหูดได้ครอบคลุมมากขึ้นไวรัสนี้ สำหรับหญิงและชายอายุ ๙ ปีขึ้นไป ในระยะยาวมีการศึกษาการฉีดวัคซีนเพียง ๑ เข็มในการป้องกันการติดเชื้อเอชพีวี

๓. วัคซีนไข้เลือดออก (dengue vaccine)

ปัจจุบันการติดเชื้อไข้เดงกีและโรคไข้เลือดออกในประเทศไทย พบรายงานผู้ป่วยประมาณ ๔๐,๐๐๐-๖๐,๐๐๐ รายต่อปี

๓.๑. วัคซีนตัวแรกที่ได้รับการรับรองคือ recombinant, live attenuated dengue vaccine เป็นวัคซีนเชื้อเป็นอ่อนฤทธิ์ของ Chimeric yellow fever virus ที่บรรจุทั้ง ๔ สายพันธุ์ของเชื้อไวรัสเดงกี แนะนำในอายุ ๖-๔๕ ปี ฉีดเข้าให้ผิวหนัง ๓ เข็ม ที่ ๐, ๖,๑๒ เดือน อย่างไรก็ตามการฉีดวัคซีนในผู้ที่เคยติดเชื้อเดงกี (seropositive) สามารถป้องกันการติดเชื้อรุนแรง (severe VCD) ได้ร้อยละ ๘๑.๙

๓.๒. วัคซีนชนิด Live attenuated tetravalent dengue vaccine เป็นวัคซีนเชื้อเป็นอ่อนฤทธิ์ของ dengue virus serotype ๒ ที่บรรจุทั้ง ๔ สายพันธุ์ของเชื้อไวรัสเดงกี แนะนำในอายุ ๔ - ๖๐ ปี ฉีดเข้าใต้ผิวหนัง ๒ เข็ม ที่ ๐,๓ เดือน ฉีดได้ทั้งผู้ที่เคยติดเชื้อเดงกีและผู้ที่ไม่เคยติดเชื้อ วัคซีนมีประสิทธิภาพในการป้องกันการติดเชื้อเดงกีที่มีการยืนยันการวินิจฉัย ถึงร้อยละ ๘๐.๒ หลังฉีดวัคซีนครบสองโดสที่ ๑ ปี โดยประสิทธิภาพไม่ขึ้นกับเคยหรือไม่เคยติดเชื้อมาก่อน

๔. วัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ (influenza vaccine)

ประเทศไทยพบการระบาดของโรคได้ที่แต่พบได้มากขึ้นในช่วงฤดูฝน และช่วงเดือนมกราคม ถึงเดือนกุมภาพันธ์ วัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ มี ๒ ชนิด คือ วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด ๓ สายพันธุ์ ประกอบด้วย influenza A (H๑N๑), influenza A (H๓N๒) และ สายพันธุ์ B Victoria ซึ่งเป็นวัคซีนที่กระทรวงสาธารณสุขฉีดให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่มีปัจจัยเสี่ยงสูงต่อการเกิดโรครุนแรงโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และวัคซีน inactivated influenza vaccine ชนิด ๔ สายพันธุ์ประกอบด้วย influenza A (H๑N๑), influenza N๒) และ influenza B (สายพันธุ์ Victoria และ Yamagata) โดยสายพันธุ์วัคซีนป้องกันไข้หวัดใหญ่ quadrivalent vaccines ที่มีจำหน่ายทั่วไปและกระทรวงสาธารณสุขฉีดให้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายแก่สตรีตั้งครรภ์ และ บุคลากรทางการแพทย์ วัคซีนแนะนำให้กลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะมีการติดเชื้อรุนแรงอาจเกิดภาวะแทรกซ้อนจากไข้หวัดใหญ่ได้รับวัคซีนเป็นลำดับแรกๆ ได้แก่ อายุ ๖๕ ปีขึ้นไป สตรีตั้งครรภ์ไตรมาสที่ ๒ และ ๓ มีโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง โรคหืด โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคไตเรื้อรัง โรคเลือดธาลัสซีเมีย มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องหรือได้รับยากดภูมิคุ้มกัน เป็นต้น เนื่องจากวัคซีนช่วยลดการติดเชื้อ ลดความรุนแรงของโรค และป้องกันภาวะแทรกซ้อนได้ การฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ประจำปีไม่จำเป็น ต้องรอให้ครบ ๑ ปี สามารถฉีดได้เลย โดยมีระยะห่างจากโดสก่อนอย่างน้อย ๖ เดือน และสามารถฉีดได้ในกรณีที่เพิ่งหายจากไข้หวัดใหญ่ หรือกำลังได้รับยาต้านไวรัสเพื่อรักษาหรือป้องกันไข้หวัดใหญ่

๕. วัคซีนนิวโมค็อกคัส (pneumococcal vaccine)

โรคติดเชื้อแบคทีเรียนิวโมค็อกคัส (Streptococcus pneumoniae) ติดต่อกันผ่านการสัมผัสสารคัดหลั่งในระบบทางเดินหายใจ ปัจจัยที่ทำให้เพิ่มความเสี่ยงของการติดเชื้อนิวโมค็อกคัส ได้แก่ผู้ป่วยที่มีโรคประจำตัวเรื้อรัง เช่น โรคปอดเรื้อรัง โรคหัวใจวาย โรคตับ โรคไต ผู้ผ่าตัดฝังประสาทหูเทียมหรือผู้มีปัญหา น้ำไขสันหลังรั่ว ผู้ป่วยสูงอายุ เด็กอายุน้อยกว่า ๒ ปี หรือผู้ที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง รวมถึงปัจจัยเสี่ยงจากพฤติกรรมเช่น สูบบุหรี่เป็นประจำ พืชสุราเรื้อรัง ถือเป็นบุคคลที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคติดเชื้อนิวโมค็อกคัส ๙๐.๓ พบว่าการฉีดวัคซีนนิวโมค็อกคัส สามารถป้องกันการติดเชื้อปอดอักเสบและการติดเชื้อแบบรุนแรงได้ (pneumococcal bacteremia) ตาม serotype ของเชื้อที่บรรจุในวัคซีนแต่ละชนิดเท่านั้น วัคซีนนิวโมค็อกคัสแบ่งเป็น ๒ ชนิด คือ

๕.๑ วัคซีนนิวโมค็อกคัสชนิดคอนจูเกต (pneumococcal conjugate vaccine) ได้แก่ วัคซีน PCV-๑๓, PCV-๑๕ (Vaxneuvance ๙, PCV-๒๐ (Prevnar๒๐®)

๕.๒ วัคซีนป้องกันการติดเชื้อโพลีแซคคาไรด์ (๒๓-valent pneumococcal polysaccharide vaccine: PPSV-๒๓) Preumovax ๒๓*

๖. วัคซีนป้องกันโรคสุสวัต (zoster vaccine)

เชื้อไวรัสก่อโรคสุสวัตคือ varicella-zoster virus (VZV) โดยการติดเชื้อครั้งแรกผู้ป่วยจะเป็นโรคสุกใสก่อน การติดต่อ VZV เข้าสู่ร่างกายได้ด้วยการสัมผัสโดยตรง (direct contact) หรือหายใจจากผู้ป่วยสุกใส ซึ่งจะแพร่เชื้อได้ตั้งแต่ ๑-๒ วันก่อนมีผื่นจนถึงระยะรอยแผลตกสะเก็ด (crust) ในช่วงที่การตอบสนองทางภูมิคุ้มกันที่เฉพาะต่อ VZV เกิดขึ้นและมากำจัดไวรัสและเซลล์ติดเชื้อไวรัสนั้น ไวรัสบางส่วนจะเดินทางไป

แบบแฝงอยู่ในปมประสาทรับความรู้สึกส่วนที่เป็น dorsal root ganglia, trigeminal ganglia และ enteric ganglia ของกระดูกสันหลังจนต่อมาทำให้เกิดการติดเชื้อตามแนวเส้นประสาทเกิดเป็นโรคงูสวัด ขึ้นมาได้ (zoster, shingles) โดยพบบ่อยขึ้นเมื่ออายุมากกว่า ๕๐ ปี เกิดในเพศหญิงมากกว่าเพศชาย

วัคซีนป้องกันโรคงูสวัดที่มีในประเทศไทยมี ๒ ชนิดได้แก่

- วัคซีนป้องกันโรคงูสวัดชนิดเชื้อเป็นอ่อนฤทธิ์ (live-attenuated zoster vaccine): Skyzoster®ผลิตจากประเทศเกาหลีได้ปัจจุบัน Zostavax® ไม่ได้ใช้ในประเทศไทยแล้ว

- วัคซีนป้องกันโรคงูสวัดชนิดหน่วยย่อยรีคอมบิแนนท์ (Recombinant zoster vaccine: GSK) วัคซีนชนิดเชื้อเป็นอ่อนฤทธิ์ (live-attenuated virus: Zostavax®) ฉีดเข้าใต้ผิวหนังจำนวน ๑ เข็ม แนะนำแก่ผู้ที่มีอายุมากกว่า ๖๐ ปีและห้ามฉีดผู้ที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องรุนแรง และวัคซีนชนิด recombinant subunit vaccine (VZV glycoprotein E with ASO๑B: Shingrix®) ฉีดเข้ากล้ามเนื้อจำนวน ๒ เข็มห่างกัน ๒ - ๖ เดือน แนะนำแก่ผู้ที่มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีหรือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องโดยการฉีดวัคซีนงูสวัดไม่ต้องต้องคำนึงว่าเคยเป็นงูสวัดหรือสุกใสมาก่อนหรือไม่

๗. วัคซีนป้องกันฝีดาษวานร (Monkeypox or Mpox vaccine)

การติดเชื้อไวรัสโรคฝีดาษวานร (Monkeypox virus) เป็นโรคติดต่อจากสัตว์สู่คน เป็นเชื้อไวรัสกลุ่ม Orthopoxviruses (Genus Orthopoxvirus, Family Poxviridae) ซึ่งเชื้อไวรัสนี้เป็นไวรัสในกลุ่มเดียวกับไวรัสก่อโรคฝีดาษ (Smallpox virus) และไวรัสอีกหลายชนิด เช่น Vaccinia virus, Cowpox virus เชื้อไวรัสสามารถติดต่อจากคนที่เป็นโรคสู่คนอื่นผ่านการสัมผัสสารคัดหลั่งจากร่างกาย รอยฝิ่นจากผิวหนังหรือจากเยื่อภายในร่างกาย เช่นจากปากหรือช่องปาก การใกล้ชิดและการมีเพศสัมพันธ์ ผ่านละอองฝอยหรือสิ่งของที่ปนเปื้อน โดยหลังจากได้รับเชื้อผู้ป่วยจะเริ่มมีอาการของโรคใน ๑ - ๒ สัปดาห์ บางรายนานถึง ๒๑ วัน (ระยะฟักตัวของโรค) อาการของผู้ติดเชื้อเริ่มจากมีไข้ ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย ต่อมน้ำเหลืองโต ปวดตามตัว ต่อมาหลังมีไข้ ๑ - ๓ วันผู้ป่วยจะมีผื่นขึ้นพบมากตามใบหน้า แขนขามากกว่าลำตัว ฝ่ามือฝ่าเท้า เยื่อช่องปาก และบริเวณอวัยวะเพศ ทวารหนัก ผื่นมีหลายระยะ เริ่มจากเป็นตุ่มนูนแดง (macules or papule) ต่อมาเป็นตุ่มน้ำใสหรือตุ่มหนอง (vesicle or pustule) หลังจากนั้นจะเป็นแผลและตกสะเก็ด ผื่นพบได้นาน ๒ ถึง ๔ สัปดาห์ โดยทั่วไปผู้ป่วยติดเชื้อโรคฝีดาษวานรมักได้รับการรักษาตามอาการเท่านั้น ปัจจุบันยังไม่มีวัคซีนป้องกันโรคฝีดาษวานรโดยตรง ในหลายประเทศมีคำแนะนำให้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้โดยใช้วัคซีนป้องกันโรคฝีดาษ (Smallpox vaccine) ๒ ชนิด คือ วัคซีน JYNNEOS® และ ACAM๒๐๐๐* ซึ่งเป็นวัคซีนเชื้อเป็น Vaccinia virus อ่อนฤทธิ์ เพราะสามารถป้องกันโรคฝีดาษวานรได้ โดยพบว่า การฉีด วัคซีน JYNNEOS® เข้าใต้ผิวหนัง ๒ ครั้งห่างกันอย่างน้อย ๒๘ วัน

วัคซีนในสตรีตั้งครรภ์ (Vaccines in pregnancy)

โรคโควิด-๑๙ ในช่วงเวลา ๓ ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่เริ่มมีการแพร่ระบาดของโรคโควิด ๑๙ ไปทั่วโลก จนกระทั่งในปัจจุบันกลายเป็นโรคประจำถิ่น ผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ติดเชื้อน้อยลง เนื่องจากผลของการบูมรฉีดวัคซีนในช่วงที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม สายพันธุ์ของเชื้อก่อโรครังมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา วัคซีนที่เคยได้รับอาจไม่สามารถที่จะป้องกันการติดเชื้อสายพันธุ์ใหม่ได้ ความรุนแรงของโรคโควิด-๑๙ จะขึ้นกับ ๒ ปัจจัย คือ ตัวไวรัส severe acute respiratory syndrome coronavirus ๒ (SARS-COV-๒) และระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย การถ่ายทอดเชื้อ SARS-COV-๒ ผ่านรกเกิดขึ้นได้น้อย เนื่องจากปริมาณไวรัสในกระแสเลือดน้อย การติดเชื้อในทารกส่วนใหญ่เกิดหลังคลอด ผ่านระบบทางเดินหายใจจากผู้เลี้ยงดู การฉีดวัคซีนโควิด-๑๙ ในช่วงตั้งครรภ์ไม่ส่งผลเสียในระยะยาวต่อทารกไม่เพิ่มอุบัติการณ์การแท้งบุตร การคลอดก่อนกำหนด การตายคลอด และความผิดปกติของทารก

๑. โรคไขหวัดใหญ่

โรคไขหวัดใหญ่ เป็นโรคติดต่อทางเดินหายใจที่มีความรุนแรงมากขึ้นในสตรีตั้งครรภ์ ได้แก่ ภาวะปอดอักเสบ การเข้ารับการรักษาในหอผู้ป่วยวิกฤต สำหรับผลทางด้านสูติกรรม ได้แก่ การแท้งบุตร การคลอดก่อนกำหนด ทารกน้ำหนักตัวแรกเกิดน้อย เป็นต้น ทุกคนควรได้รับวัคซีนไขหวัดใหญ่ปีละครั้ง โดยเฉพาะในช่วงเวลาก่อนฤดูกาลที่มีการแพร่ระบาดของไขหวัดใหญ่ วัคซีนไขหวัดใหญ่มีทั้งแบบ ๓ สายพันธุ์ และ ๔ สายพันธุ์ ซึ่งทั้ง ๒ แบบมีประโยชน์ในการลดความรุนแรงหากเกิดการติดเชื้อในช่วงตั้งครรภ์ และสามารถส่งต่อ antibody ไปยังทารกผ่านหลอดเลือดสายสะดือ การได้รับวัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ยังสามารถลดความรุนแรงของโรคโควิด-๑๙ ได้อีกด้วย

๒. โรคบาดทะยัก-คอตีบ-ไอกรน

คำแนะนำในการให้วัคซีนป้องกัน ๓ โรคนี้ในสตรีตั้งครรภ์ความต้องการแท้จริงในบริบทของประเทศไทย คือ วัคซีนป้องกันโรคไอกรน เนื่องจากประเทศไทยมีการบรรจุวัคซีนป้องกันโรคบาดทะยักและคอตีบในโปรแกรมการให้วัคซีนสำหรับเด็ก ดังนั้น ผู้ที่เกิดหรือได้รับการศึกษาในประเทศไทยจะได้รับวัคซีน ๒ ชนิดนี้แล้วอย่างน้อย ๕ เข็ม ที่อายุ ๒, ๔, ๖, ๑๘ เดือน และ ๔-๖ ปี ซึ่งระดับ antibody จะคงสูงอยู่ยาวนานประมาณ ๑๐ ปี จึงแนะนำให้กระตุ้นทุก ๑๐ ปีไม่เคยได้รับวัคซีนหรือได้รับมาน้อยกว่า ๕ ครั้งหรือไม่ทราบ ให้ฉีดวัคซีน ๓ ครั้ง ที่ ๐, ๑, ๖ เดือน แทน ๑ ครั้งด้วย Tdap/TdaP ที่อายุครรภ์ ๒๐ - ๓๒ สัปดาห์ มีประวัติได้รับวัคซีนบาดทะยัก-คอตีบ มาแล้วอย่างน้อย ๕ ครั้งและรับครั้งสุดท้ายนานกว่า ๑๐ ปี ให้ฉีดวัคซีน Tdap/TdaP ๑ ครั้ง ที่อายุครรภ์ ๒๐ - ๓๒ สัปดาห์ และมีประวัติได้รับวัคซีนบาดทะยัก - คอตีบ มาแล้วอย่างน้อย ๕ ครั้งและรับครั้งสุดท้ายมาไม่เกิน ๑๐ ปี ให้ฉีดวัคซีนไอกรน ๑ ครั้ง ที่อายุครรภ์ ๒๐ - ๓๒ สัปดาห์ การป้องกันการติดเชื้อที่ตำแหน่งผ่าตัด ในหัตถการทางสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา

(Prevention of surgical site infection after obstetrics and gynecologic procedures)

หมายถึง การติดเชื้อที่ตำแหน่งแผลผ่าตัดหรือใกล้เคียงกับตำแหน่งแผลผ่าตัดซึ่งเกิดขึ้นภายหลังการผ่าตัดภายในภายใน ๓๐ วันหากเป็นการผ่าตัดทั่วไปหรือเกิดขึ้นภายหลังการผ่าตัดภายใน ๑ ปี จำแนกการติดเชื้อที่ตำแหน่งแผลผ่าตัดออกเป็นสามประเภทได้แก่

๑. การติดเชื้อที่ตำแหน่งแผลผ่าตัดในชั้นตื้น(superficial incisional SSI) คือการติดเชื้อที่ตำแหน่งแผลผ่าตัดซึ่งเกิดในชั้นผิวหนังและชั้นเนื้อเยื่อใต้ผิวหนัง

๒. การติดเชื้อที่ตำแหน่งแผลผ่าตัดในชั้นลึก(deep incisional SSI) คือการติดเชื้อที่ตำแหน่งแผลผ่าตัดซึ่งเกิดในชั้นของกล้ามเนื้อและเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน

๓. การติดเชื้อที่อวัยวะหรือช่องว่างระหว่างอวัยวะ(organ/space SSI) คือการติดเชื้อในตำแหน่งที่ไกลกว่าแผลผ่าตัดโดยเกิดขึ้นที่อวัยวะหรือช่องว่างระหว่างอวัยวะซึ่งเป็นตำแหน่งที่เนื้อเยื่อเคยถูกเลาะแยกดึงหรือตัด ในระหว่างผ่าตัด

กลุ่มอาการถุงน้ำรังไข่ polycystic ovary syndrome (PCOS)

กลุ่มอาการถุงน้ำกลุ่มอาการถุงน้ำรังไข่เป็นกลุ่มอาการที่มีความผิดปกติของระบบไร้ท่อที่สำคัญพบประมาณร้อยละ ๖ ถึง ๒๐ ของสตรีวัยเจริญพันธุ์ อาการที่ปรากฏได้แก่มีภาวะไม่ตกไข่เรื้อรังผู้ป่วยมักมาพบสูตินารีแพทย์ด้วยเรื่องระดูผิดปกติ มีอาการแสดงของฮอร์โมนเพศชายเกิน เช่น สิว หน้ามัน ขนดก หรือมีภาวะมีบุตรยาก ผู้ป่วยประมาณร้อยละ ๓๘ จะมีภาวะอ้วนร่วมด้วย รวมทั้งยังมีความผิดปกติของระบบต่อมไร้ท่อ และระบบเมตาบอลิซึมหลายระบบร่วมกันที่สำคัญคือมีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะดื้ออินซูลิน ทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะดื้ออินซูลินทำให้มีโอกาสเป็นโรคเบาหวานมากขึ้น

๑. สาเหตุของโรค พันธุกรรม โดยพบว่าถ้ามีญาติสายตรงเป็นกลุ่มอาการถุงน้ำรังไข่สตรีวัยเจริญพันธุ์ในครอบครัวมีโอกาสเป็นกลุ่มอาการนี้มากกว่าประชากรทั่วไป ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม พบว่าการสัมผัสภาวะฮอร์โมนเพศชายสูงเป็นเวลานานเช่นตั้งแต่ออยู่ในครรภ์อาจเป็นสาเหตุทำให้ทารกเพศหญิงที่อยู่ในครรภ์มีโอกาสเป็นกลุ่มอาการถุงน้ำรังไข่เมื่อเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์

๒. การวินิจฉัย

๒.๑. Oligomenorrhea or chronic anovulation คือมีระดูไม่สม่ำเสมอ (irregular menstruation) โดยแบ่งตามช่วงเวลาที่เริ่มมีระดูครั้งแรกภายใน ๑ ปีหลังมีระดูครั้งแรก ถ้ามีรอบระดูห่างมากกว่า ๙๐ วันอย่างน้อย ๑ รอบ ถือว่าผิดปกติช่วง ๑ ถึง ๓ ปีหลังจากมีระดูครั้งแรก ถ้ามีรอบระดูห่างน้อยกว่า ๒๑ วัน หรือมีรอบระดูห่างมากกว่า ๔๕ วันถือว่าผิดปกติ ช่วงหลังหลังจาก ๓ ปีหลังจากมีระดูครั้งแรก ถ้ามีรอบระดูห่างน้อยกว่า ๒๑ วันหรือมีรอบระดูห่างมากกว่า ๓๕ วัน ถือว่าผิดปกติ

๒.๒. Clinical and/or biochemical signs of hyperandrogenism

๒.๒.๑ ภาวะขนดก

๒.๒.๒ ภาวะศีรษะล้าน

๒.๒.๓ สีผิว

๒.๓. polycystic ovaries หรือ PCOM

การตรวจคลื่นเสียงความถี่สูงทางช่องคลอด โดยแนะนำให้ใช้การนับ follicle ทั้งหมดในรังไข่หนึ่งข้าง จำนวน follicle ต่อหนึ่งหน้าตัดขวางหรือการใช้ปริมาตรรังไข่

๓. การรักษา

๓.๑. การรักษาโดยไม่ใช้ยา

๓.๑.๑ การควบคุมอาหาร

๓.๑.๒ การออกกำลังกาย

๓.๒. การรักษาด้วยการใช้ยา

๓.๒.๑ การรักษาเพื่อควบคุมรอบระดู การควบคุมรอบระดูด้วยยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนรวมการควบคุมรอบระดูด้วยยาเม็ดโปรเจสทินแบบรับประทานเป็นรอบ การรักษาด้วยยาเม็ดคุมกำเนิดชนิด การรักษาด้วยยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยวโปรเจสทิน การรักษาด้วยห่วงอนามัยที่มีฮอร์โมน levonorgestrel

๓.๒.๒ การรักษาหรือลดอาการแสดงของฮอร์โมนเพศชายเกิน ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนรวมที่มีโปรเจสทินที่มีฤทธิ์ต้านฮอร์โมนเพศชาย

๓.๒.๓ การควบคุมภาวะต่ออินซูลิน

ความผิดปกติทางเพศในสตรีกับโรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์

(Female sexual dysfunction and sexually transmitted infection)

โรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์เป็นโรคที่พบได้ในทุกช่วงวัยโดยจะพบมากที่สุดในกลุ่มอายุน้อยกว่า ๒๕ ปี และยังเป็นกลุ่มที่มีความระมัดระวังในการป้องกันโรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์น้อยที่สุดดังจะเห็นได้จากปัญหาที่มากับคู่กันคือการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม จากการสำรวจพบว่าร้อยละ ๕๕ ของสตรีที่เป็นโรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์จะมีสุขภาพวะทางเพศผิดปกติ

• ความผิดปกติทางเพศในสตรี (Female sexual dysfunction)

เป็นภาวะที่เกิดจากหลายสาเหตุปัจจัยและหลายมิติของชีวิตส่งผลกระทบต่อสุขภาพทางร่างกายและจิตใจของสตรีผู้นั้น และยังส่งผลกระทบต่อความสุขของคู่เพศสัมพันธ์

เครื่องมือคัดกรองความผิดปกติทางเพศในสตรี

๑. กิจกรรมทางเพศ
๒. การมีเพศสัมพันธ์
๓. การกระตุ้นทางเพศ
๔. ความต้องการทางเพศหรือความสนใจทางเพศ
๕. การตื่นตัวทางเพศ
- โรคติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์

๑. หงุดหงิดไปกับความ ผิดปกติทางเพศในสตรี

สตรีที่มีหงุดหงิดไปกับความ ผิดปกติทางเพศมากกว่าผู้ชายและส่งผลกระทบต่อจิตใจสูง สตรีที่เป็นโหดหงุดหงิดจะมีช่องคลอดอักเสบจากเชื้อราซึ่งเป็นภาวะที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บที่อวัยวะเพศซึ่งเป็น ปัจจัยส่งเสริมที่ทำให้สุขภาพภาวะทางเพศสตรีแย่งลง

๒. เริ่มที่อวัยวะเพศกับความผิดปกติทางเพศในสตรี

เริ่มที่อวัยวะเพศเป็นโรคเรื้อรังที่อาการรุนแรงเมื่อมีอาการครั้งแรกและสามารถถ่ายทอดเชื้อ ไปยังคู่เพศสัมพันธ์ได้ทั้งที่ไม่มีอาการ

๓. หนองใน หนองในเทียมและการอักเสบในอุ้งเชิงกรานกับความผิดปกติทางเพศในสตรี

กลุ่มโรคนี้สามารถพบในสตรีทุกช่วงวัยและมักพบในกลุ่มคนอายุน้อยส่วนใหญ่ไม่มีอาการ ผู้ที่ทราบว่าตนเองติดเชื้อจะยุติความสัมพันธ์กับทางเพศที่มีในขณะนั้นทันที โดยสตรีมีแนวโน้มโทษตนเองและ รู้สึกตาบอดมากกว่าผู้ชาย

การรักษามะเร็งปากมดลูกด้วยการผ่าตัดภายหลังการให้รังสีรักษา

(Completion surgery after radiation therapy for cervical cancer)

มะเร็งปากมดลูกจัดเป็นมะเร็งที่พบบ่อย อันดับ ๔ ของสตรีทั่วโลก สาเหตุหลักของมะเร็งปากมดลูกเกิดจากการติดเชื้อไวรัสเอชพีวีกลุ่มความเสี่ยงสูงทางเพศสัมพันธ์ร่วมกับมีปัจจัยส่งเสริมอื่น ๆ เช่นพฤติกรรมการเปลี่ยนคู่นอนหลายคน การสูบบุหรี่ แนวทางการป้องกันมะเร็งปากมดลูกที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือการฉีดวัคซีนป้องกันการติดเชื้อไวรัสเอชพีวีและการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูกที่สม่ำเสมอ

การทำ completion surgery จะช่วยลดการกลับมาเป็นซ้ำได้ใน ๕ กรณีดังนี้

๑. สตรีที่เป็นมะเร็งปากมดลูกระยะ IB ที่รอยโรคขนาดมากกว่า ๔ เซนติเมตรภายหลังได้รับ รังสีรักษาเพียงอย่างเดียวโดยที่ไม่ได้รับยาเคมีบำบัดร่วมด้วย

๒. สตรีที่เป็นมะเร็งปากมดลูกระยะ IB โดยรอยโรคขนาดมากกว่า ๔ เซนติเมตรถึงระยะ IIIB ภายหลังได้รับการรักษาเริ่มแรกด้วย Platinum- based concurrent with EBRT โดยไม่ได้รับ ICRT

๓. สตรีที่เป็นมะเร็งปากมดลูกระยะ IIIB-IIIIB ภายหลังได้รับการรักษาด้วยยาเคมีบำบัด ชิฟลาตินควบคู่กับหรือก่อนรับรังสีรักษาแบบ EBRT เพียงอย่างเดียวหรือร่วมกับ ICRT แล้วยังคงพบ มีรอยโรคมะเร็งหลงเหลือ

๔. สตรีที่เป็นมะเร็งปากมดลูกระยะ IB ที่มีขนาดก้อนมะเร็งใหญ่กว่า ๔ เซนติเมตรถึงระยะ IVA ภายหลังได้รับยาเคมีบำบัดชิฟลาตินควบคู่กับรังสีรักษาแบบ EBRT ร่วม ICRT

๕. สตรีที่เป็นมะเร็งปากมดลูก Adenocarcinoma

การรักษาด้วยเซลล์เม็ดเลือดขาวชนิดลิมโฟไซต์ที่มีการดัดแปลงโมเลกุลรับสัญญาณให้เป็นแบบผสมผสาน
ในมะเร็งนรีเวช CAR T-cell therapy in gynecologic malignancy

ปัจจุบันการรักษาหลักสำหรับโรคมะเร็งทางนรีเวชคือการรักษาด้วยการผ่าตัดรังสีรักษาและยาเคมีบำบัด ปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาให้ดียิ่งขึ้นเช่น ยามุ่งเป้าหรือ ยาภูมิคุ้มกันบำบัด ซึ่งยาทั้งสองกลุ่มนี้สามารถเพิ่มอัตราการตอบสนองต่อการรักษาระยะเวลาปลอดโรคและระยะเวลาการรอดชีวิตเพิ่มมากขึ้น การรักษาด้วยเซลล์เม็ดเลือดขาวชนิดลิมโฟไซต์ที่มีการดัดแปลงโมเลกุลรับสัญญาณให้เป็นแบบผสมผสานในมะเร็งนรีเวช ยาภูมิคุ้มกันบำบัด และการรักษาด้วยเซลล์ภูมิคุ้มกันบำบัดโดยเน้นในเรื่องการรักษาด้วยเซลล์เม็ดเลือดขาวชนิดลิมโฟไซต์ที่มีการดัดแปลงโมเลกุลรับสัญญาณให้เป็นแบบผสมผสาน (engineered T-cell chimeric antigen receptor therapy, CAR T-cell) ในมะเร็งนรีเวช ยาภูมิคุ้มกันบำบัดที่ประสบความสำเร็จในการรักษามะเร็งและใช้กันอย่างแพร่หลายได้แก่

๑. ยายับยั้งการทำงานที่บริเวณต้านภูมิคุ้มกัน (immune check point inhibitors, ICIs)

๑.๑ Anti-programmed cell death 1 (anti-PD1) เช่น ยาเพมโบโรลิซุมแมบ (pembrolizumab) นิโวลูแมบ (nivolumab) และเซมิพลิแมบ (cemiplimab)

๑.๒ Anti-programmed cell death 1 ligand (anti-PD-L1) เช่น เดอวาอูลูแมบ (durvalumab) อะเวอูลูแมบ (avelumab) อะทีโซลิซุมแมบ (atezolizumab)

๑.๓ Cytotoxic T lymphocyte associated protein 4 (CTLA-4) เช่น อีพิลิซุมแมบ (ipilimumab)

๒. การรักษาโรคมะเร็งด้วยเซลล์ภูมิคุ้มกันบำบัด (adoptive cell therapy หรือ cellular immunotherapy) เป็นการนำเซลล์ภูมิคุ้มกันของผู้ป่วยเองในการรักษา ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ชนิด ได้แก่

๒.๑ เซลล์เม็ดเลือดขาวลิมโฟไซต์ที่สกัดจากมะเร็ง (tumor infiltrating lymphocytes, TILs)

๒.๒ เซลล์เม็ดเลือดขาวลิมโฟไซต์ที่ผ่านกระบวนการพันธุวิศวกรรม (engineering autologous T-cells) โดยแบ่งตามชนิดของตัวรับ (receptors) ได้เป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่

๒.๑.๑ เซลล์เม็ดเลือดขาวชนิดลิมโฟไซต์ที่มีการดัดแปลงตัวรับทีเซลล์ (engineered T-cell receptor therapy, TCR)

๒.๑.๒ เซลล์เม็ดเลือดขาวชนิดลิมโฟไซต์ที่มีการดัดแปลงโมเลกุลรับสัญญาณให้เป็นแบบผสมผสาน (engineered T-cell chimeric antigen receptor therapy, CAR T-cell)

การผ่าตัดผ่านกล้องส่องทางหน้าท้องเพื่อตรวจและเลาะต่อมน้ำเหลืองเซนติเนลในผู้ป่วยมะเร็งเยื่อบุมดลูก (Laparoscopic sentinel lymph node biopsies in endometrial cancer)

การผ่าตัดผ่านกล้องส่องทางหน้าท้องเพื่อตรวจและเลาะต่อมน้ำเหลืองเซนติเนลในผู้ป่วยมะเร็งเยื่อบุมดลูก

๑. Endometrioid carcinoma แยกเป็น

๑.๑ low-grade หรือ grade ๑, ๒ หรือเรียก non-aggressive types

๑.๒ high-grade หรือ grade ๓

๒. Serous carcinoma

๓. Clear cell carcinoma

๔. Mixed carcinoma

๕. Undifferentiated carcinoma

๖. Carcinosarcoma

๗. Other unusual type

การรักษาเริ่มแรกของมะเร็งเยื่อมดลูก คือ ให้พิจารณาทำการผ่าตัดผ่านกล้องส่องทางหน้าท้องเป็นลำดับแรก แต่หากทำไม่ได้ก็ใช้การผ่าตัดแบบเปิดหน้าท้องแทน เนื่องจากการผ่าตัดทั้งสองวิธีได้ผลการผ่าตัด ได้แก่ อัตราการปลอดโรค และระยะเวลาการรอดชีวิตไม่แตกต่างกัน แต่การผ่าตัดผ่านกล้องส่องทางหน้าท้องจะทำให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าการผ่าตัดแบบเปิดหน้าท้อง แนวทางการผ่าตัด คือ เมื่อเข้าสู่ช่องท้อง ทำการล้างเยื่อพิวมิงเชิงกรานและช่องท้องส่งตรวจเซลล์วิทยา (peritoneal washing(logy) และดำเนินการตัดมดลูกปากมดลูก และพิจารณาทำ infracolic omentectomy เพิ่มชนิดผลพยาธิวิทยาเป็น serous carcinoma, undifferentiated carcinoma หรือ carcinosarcoma ส่วนข้อพิจารณาว่าจะต้องทำการเลาะต่อมน้ำเหลืองเชิงกรานและต่อมน้ำเหลือง para-aortic (systematic pelvic and para-aortic lymphadenectomy)

การผ่าตัดเนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกโดยการผ่าตัดในโพรงมดลูกผ่านกล้อง (stereoscopic submucous myomectomy)

เนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูก (uterine Leiomyoma or fibroid) เกิดจากการเจริญแบ่งตัวมากเกินไปของเซลล์ myofibroblast ในชั้นกล้ามเนื้อมดลูก ภายในตัวก้อนเนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกประกอบด้วยเซลล์กล้ามเนื้อเรียบ (smooth muscle cell) เนื้อเยื่อเส้นใย (fibrous tissue) และมีผนังหุ้มเทียมล้อมรอบ (pseudocapsule) เนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกจัดเป็นเนื้องอก ปัจจุบัน the International Federation of Gynecology and Obstetrics แบ่งชนิดเนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกออกตามตำแหน่งของก้อนที่สัมพันธ์กับเยื่อบุมดลูก (endometrium) และชั้นผิวนอกของมดลูก (serosa) เป็น ๙ ชนิด ลักษณะเนื้องอกชนิดต่าง ๆ มีดังนี้

๑. Subcategory ๐ คือ เนื้องอกชนิด submucous ที่ยื่นเข้าโพรงมดลูกร้อยละ ๑๐๐
๒. Subcategory ๑ คือ เนื้องอกชนิด submucous ที่ยื่นเข้าโพรงมดลูกมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ ๕๐
๓. Subcategory ๒ คือ เนื้องอกชนิด submucous ที่ยื่นเข้าโพรงมดลูกน้อยกว่าร้อยละ ๕๐
๔. Subcategory ๓ คือ เนื้องอกชนิด intramural ที่ยื่นเบียดชิดเยื่อบุมดลูก
๕. Subcategory ๔ คือ เนื้องอกชนิด intramural ที่อยู่ในชั้นกล้ามเนื้อมดลูกร้อยละ ๑๐๐
๖. Subcategory ๕ คือ เนื้องอกชนิด subserous ที่ยื่นออกนอกตัวมดลูกน้อยกว่าร้อยละ ๕๐
๗. Subcategory ๖ คือ เนื้องอกชนิด subserous ที่ยื่นออกนอกตัวมดลูกมากกว่าหรือเท่ากับ

ร้อยละ ๕๐

๘. Subcategory ๗ หรือเรียกว่า "pedunculated subserous leiomyoma" คือ เนื้องอกชนิด subserous ที่ยื่นออกนอกตัวมดลูกร้อยละ ๑๐๐ เนื้องอกชนิดนี้หากโตเบียดเข้าไปในบริเวณ broad ligament จะเรียกว่า "broad ligament leiomyoma" หรือ "intra-ligamentary leiomyoma"

๙. Subcategory ๘ คือ เนื้องอกที่อยู่ตำแหน่งอื่น เช่น ที่ปากมดลูก (cervical leiomyoma) หรือในช่องท้อง (parasitic leiomyoma)

๑. อาการของ submucous leiomyoma

อาการขึ้นกับขนาด จำนวน และตำแหน่งของเนื้องอกที่เกิดขึ้นภายในโพรงมดลูกเป็นสำคัญ อาการที่เลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูก (abnormal uterine bleeding) โดยมีระดูปริมาณมากและนานเกิน ๗ วัน (menorrhagia) อาจมีภาวะเลือดออกกะปริดกะปรอยร่วมด้วย

๒. อาการปวดระดู (dysmenorrhea)

๓. ภาวะมีบุตรยาก (infertility) และแท้งบุตรซ้ำซาก (recurrent abortion) มักพบในรายที่เนื้องอกขนาดใหญ่กว่า ๓ เซนติเมตร และอยู่ที่ผนังด้านหลังของเยื่อโพรงมดลูก

๔. การรักษา submucous leiomyoma

ในอดีตที่ผ่านมาผู้ป่วย submucous leiomyoma ที่มีปัญหาเลือดออกผิดปกติทางช่องคลอด และมีบุตรเพียงพอแล้วมักรักษาโดยการตัดมดลูก (hysterectomy) ส่วนในรายที่ต้องการเก็บมดลูกไว้เพื่อมีบุตรในอนาคตหรือผู้ป่วยที่มีภาวะมีบุตรยาก จะได้รับการรักษาโดยการผ่าตัดแบบเปิดหน้าท้อง (exploratory laparotomy) เปิดผนังมดลูกเพื่อเข้าสู่โพรงมดลูก และตัดเฉพาะก้อนเนื้องอก เมื่อผลหายดีผู้ป่วยสามารถตั้งครรภ์ได้และจำเป็นต้องผ่าตัดคลอดเพื่อป้องกันภาวะมดลูกแตกจากการเข้าสู่ระยะเจ็บครรภ์คลอดตามธรรมชาติ และอาจทำให้เกิดพังผืดในช่องท้องหลังผ่าตัดซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาปวดท้องน้อยเรื้อรังและทำให้มีภาวะมีบุตรยากตามมาได้ ดังนั้นวิธีการผ่าตัดเนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกด้วยการผ่าตัดในโพรงมดลูกผ่านกล้อง (hysteroscopic submucous myomectomy) จะช่วยลดภาวะแทรกซ้อนต่าง ๆ เหล่านี้ได้การผ่าตัดเนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกด้วยวิธีการผ่าตัดในโพรงมดลูกผ่านกล้อง ถูกแนะนำให้ใช้เป็นการรักษามาตรฐานลำดับแรก (gold standard) สำหรับการผ่าตัดเฉพาะเนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกชนิด submucous leiomyoma เนื่องจากผู้ป่วยได้รับบาดเจ็บน้อย (minimal invasive surgery) เพราะทำผ่านทางช่องคลอดเข้าสู่โพรงมดลูกสูญเสียเลือดในการทำผ่าตัดน้อย และสามารถกลับบ้านได้ในวันที่ผ่าตัด (one day surgery)

ข้อบ่งชี้ของการผ่าตัดเนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกด้วยการผ่าตัดในโพรงมดลูกผ่านกล้อง

๑. ผู้ป่วยที่มีอาการ เช่น มีเลือดออกผิดปกติจากโพรงมดลูกที่มีสาเหตุมาจากเนื้องอก submucous leiomyoma โดยที่ผู้ป่วยต้องการเก็บมดลูกไว้ หรือต้องการมีบุตรในอนาคต

๒. ผู้ป่วยที่ไม่มีอาการ ให้พิจารณาทำการผ่าตัด ดังนี้

๒.๑ ต้องการตั้งครรภ์ทันที และมีเนื้องอก submucous Leiomyoma จำนวนอย่างน้อย ๑ ก้อนที่ขนาดมากกว่าหรือเท่ากับ ๑.๕ เซนติเมตร แต่หากไม่ต้องการตั้งครรภ์ทันทีอาจเลือกผ่าตัดหรือตรวจติดตามก็ได้

๒.๒ เนื้องอก submucous leiomyoma ที่มีขนาดใหญ่กว่า ๒ เซนติเมตร

ข้อห้ามในการทำผ่าตัดเนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกด้วยการผ่าตัดในโพรงมดลูกผ่านกล้อง

๑. การอักเสบในอุ้งเชิงกราน (pelvic inflammatory disease)

๒. การตั้งครรภ์

๓. การมีระดู

๔. ภาวะปากมดลูกตีบอย่างรุนแรง

๕. ผู้ป่วยที่เป็นมะเร็งปากมดลูก

๖. ผู้ป่วยที่มีโรคหัวใจและหลอดเลือด โรคตับและโรคไต ควรหลีกเลี่ยงการผ่าตัดในโพรงมดลูกผ่านกล้องเนื่องจากเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น ภาวะน้ำเกินและโซเดียมในเลือดต่ำ จากการดูดซึมสารขยายโพรงมดลูก (distending medium) เข้าสู่ร่างกายมากเกินไป

ภาวะแทรกซ้อนจากการทำการผ่าตัดเนื้องอกกล้ามเนื้อมดลูกด้วยการผ่าตัดในโพรงมดลูกผ่านกล้อง

๑. ปากมดลูกฉีกขาด

๒. มดลูกทะลุและมีอันตรายต่ออวัยวะภายในช่องท้องหรือในอุ้งเชิงกราน

๓. ภาวะฟองอากาศอุดหลอดเลือด (air embolism)

๔. การติดเชื้อ

๕. เกิดภาวะน้ำเกินโดยเฉพาะ submucous leiomyoma ที่มีขนาดใหญ่กว่า ๓ เซนติเมตร และในตำแหน่งที่ผ่าตัดยาก ใช้ระยะเวลาผ่าตัดนาน ป้องกันและแผ่ระวางโดยวัดปริมาณน้ำเข้าและน้ำออกของสารน้ำขยายโพรงมดลูกขณะทำผ่าตัด

๒.๓ ประโยชน์ที่ได้รับ

๒.๓.๑ ต่อตนเอง

๒.๓.๑.๑ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อบ่งชี้ในข้อมูลการได้รับวัคซีนป้องกันที่สตรีตั้งครรภ์ควรได้รับและการประเมินวินิจฉัยในสตรีตั้งครรภ์ที่มีการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยในหน่วยงานได้

๒.๓.๑.๒ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสตรีตั้งครรภ์ที่มีภาวะแทรกซ้อนขณะตั้งครรภ์ได้ตามแนวทางการปฏิบัติ

๒.๓.๒ ต่อหน่วยงาน

๒.๓.๒.๑ สามารถดูแลและข้อมูลการได้รับวัคซีนป้องกันที่สตรีตั้งครรภ์ควรได้รับและการประเมินวินิจฉัยในสตรีตั้งครรภ์ที่มีการเจ็บครรภ์คลอดก่อนกำหนดสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยในหน่วยงานได้

๒.๓.๒.๒ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมมาถ่ายทอดให้กับบุคลากรภายในหน่วยงานและภายนอกหน่วยงานได้

๒.๓.๒.๓ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ที่ทันสมัยด้านสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยาและเผยแพร่แก่บุคลากรในหน่วยงาน

ส่วนที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรค

รูปแบบการอบรมเป็นแบบบรรยายภายในห้องประชุมและผู้บรรยายเป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในทุกหัวข้อของการบรรยายนั้น ๆ จึงอยากให้มีการบันทึกคู่มือการบรรยายรวมถึงเอกสารไว้สามารถดูย้อนหลังบนเว็บไซต์ได้ในกรณีที่ฟังบรรยายไม่ทันในหัวข้อต่าง ๆ

ส่วนที่ ๔ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

การประชุมครั้งนี้ได้รับความรู้ทักษะและประสบการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแลสตรีตั้งครรภ์ทารกในครรภ์และทารกแรกเกิด สามารถนำมาปรับใช้การพยาบาลสตรีตั้งครรภ์ในหน่วยงาน ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากควรมีการประชุมทุกปี เพื่อเพิ่มเติมความรู้และประสบการณ์และควรเพิ่มบุคลากรไปประชุมทุกหน่วยงานในกลุ่มงานสูติ-นรีเวชศาสตร์เพื่อพัฒนาความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน

ลงชื่อ.....นางสาวภาวิดา เพชรเล็ก.....ผู้รายงาน
(นางสาวภาวิดา เพชรเล็ก)
พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ

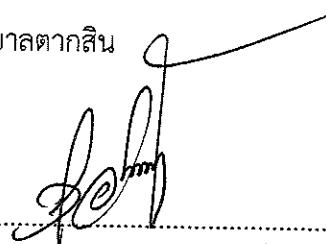
ลงชื่อ.....พวมวระดา กิริมย์เสวก.....ผู้รายงาน
(นางสาวพวงษ์ระดา กิริมย์เสวก)
พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ

ส่วนที่ ๕

ความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชา

ขอให้นำความรู้ที่ได้มาพัฒนาหน่วยงาน และโรงพยาบาลตากสิน

ลงชื่อ.....

(นายจร อินทรบุหรัน)

ผู้อำนวยการโรงพยาบาลตากสิน

ข้อมูลปัจจุบัน ในการใช้วัคซีนในผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

HPV VACCINE

โรคจากการติดเชื้อเอชพีวี

- การติดเชื้อไวรัสเอชพีวี บางสายพันธุ์ ทำให้เกิดมะเร็งหลายชนิด
- มะเร็งปากมดลูกเกือบทั้งหมด เกิดจากไวรัสเอชพีวี และเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตอันดับ 1 ในหญิงไทย
- ไวรัสเอชพีวีติดต่อจากการสัมผัสโดยตรง หรือการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ที่มีเชื้อไวรัสนี้

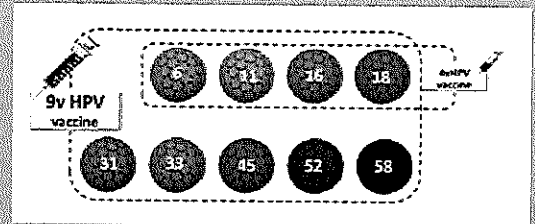
คุณสมบัติวัคซีน

- ผลิตจากโปรตีนของไวรัส แบ่งเป็นชนิด
- 2 สายพันธุ์ (16, 18) ป้องกันมะเร็งของอวัยวะเพศ เหมาะสำหรับหญิงอายุ 9 ปีขึ้นไป
- 4 สายพันธุ์ (6, 11, 16, 18) ป้องกันมะเร็งของอวัยวะเพศ และหูด สำหรับหญิงและชายอายุ 9-45 ปี
- 9 สายพันธุ์ (6, 11, 16, 18, 31, 33, 45, 52 และ 58) ป้องกันมะเร็งของอวัยวะเพศ และหูดได้ครอบคลุมมากขึ้น ไวรัสนี้ สำหรับหญิงและชายอายุ 9 ปีขึ้นไป

ฉีดวัคซีนอย่างไร

- ฉีดในหญิงและชาย อายุ 9-26 ปี เน้นให้ฉีดก่อนเริ่มมีเพศสัมพันธ์โดยทั่วไปแนะนำให้ฉีดในช่วงอายุ 11-15 ปี
- เด็กหากฉีดเข็มแรกก่อนอายุ 15 ปี ให้ฉีดเพียง 2 เข็ม ใต้ที่ 0 และ 6-12 เดือน ถ้าฉีดหลังอายุ 15 ปี ให้ฉีด 3 เข็ม ใต้ที่ 0, 1-2, และ 6 เดือน

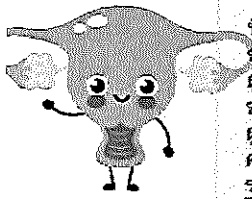

การนำมาใช้ในหน่วยงาน

- สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคลากรในหน่วยงานให้มีความรู้ ในเรื่องของการติดเชื้อ HPV และการได้รับวัคซีน แนะนำให้แก่ผู้ที่สนใจรวมถึงกับบุคลากรในหน่วยงาน

นางสาวภาวิดา เพชรเล็ก พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ
หน่วยงานห้องคลอด ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลตากสิน

กลุ่มอาการถุงน้ำรังไข่ polycystic ovary syndrome (PCOS) 1

กลุ่มอาการถุงน้ำรังไข่ กลุ่มอาการถุงน้ำรังไข่ เป็นกลุ่มอาการที่มีความผิดปกติของระบบไร้ท่อที่สำคัญ พบประมาณร้อยละ 6 ถึง 20 ของสตรีวัยเจริญพันธุ์ อาการที่ปรากฏ ได้แก่ มีภาวะไม่ตกไข่หรือรังไข่ไม่ยอมมาพบสูตินารีแพทย์ด้วยเรื่องระดูผิดปกติ มีอาการแสดงของฮอร์โมนเพศชายเกิน เช่น สิว หน้ามัน ขนดก หรือมีภาวะมีบุตรยาก ผู้ป่วยประมาณร้อยละ 38 จะมีภาวะอ้วนร่วมด้วย รวมทั้งยังมีความผิดปกติ ของระบบต่อมไร้ท่อ และระบบเมตาบอลิซึมหลายระบบร่วมกันที่สำคัญคือมีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะดื้ออินซูลิน ทำให้มีโอกาสเป็นโรคเบาหวานมากขึ้น

2

สาเหตุของโรค

พันธุกรรม โดยพบว่า ถ้ามีญาติสายตรงเป็นกลุ่มอาการถุงน้ำรังไข่สตรีวัยเจริญพันธุ์ในครอบครัว มีโอกาสเป็นกลุ่มอาการนี้มากกว่าประชากรทั่วไป

ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม พบว่าการสัมผัสสภาวะฮอร์โมนเพศชายสูงเป็นเวลานาน เช่น ตั้งแต่อยู่ในครรภ์ อาจเป็นสาเหตุทำให้ทารกเพศหญิงที่อยู่ในครรภ์ มีโอกาสเป็นกลุ่มอาการถุงน้ำรังไข่เมื่อเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์

3

การวินิจฉัย

1. Oligomenorrhea or chronic anovulation คือ มีระดูไม่สม่ำเสมอ (irregular menstruation) โดยแบ่งตามช่วงเวลาที่เริ่มมีระดูครั้งแรก

- ภายใน 1 ปีหลังมีระดูครั้งแรก ถ้ามีรอบระดูห่างมากกว่า 90 วัน อย่างน้อย 1 รอบ ถือว่าผิดปกติ
- ช่วง 1 ถึง 3 ปี หลังจากมีระดูครั้งแรก ถ้ามีรอบระดูห่างน้อยกว่า 21 วัน หรือมีรอบระดูห่างมากกว่า 45 วันถือว่าผิดปกติ
- ช่วงหลังหลังจาก 3 ปีหลังจากมีระดูครั้งแรก ถ้ามีรอบระดูห่างน้อยกว่า 21 วัน หรือมีรอบระดูห่างมากกว่า 35 วัน ถือว่าผิดปกติ

2. Clinical and/or biochemical signs of hyperandrogenism

- ภาวะขนดก
- ภาวะศีรษะล้าน
- สิว

3. polycystic ovaries หรือ PCOM

- การตรวจคลื่นเสียงความถี่สูงทางช่องคลอดโดยแนะนำให้ใช้การนับ follicle ทั้งหมดในรังไข่หนึ่งข้าง

การรักษา

1. การรักษาโดยไม่ใช้ยา

- 1.1 การควบคุมอาหาร
- 1.2 การออกกำลังกาย

2. การรักษาด้วยการใช้ยา

2.1 การรักษาเพื่อควบคุมรอบระดู

- * การควบคุมรอบระดูด้วยยาเม็ดคุมกำเนิด ชนิดฮอร์โมนรวม
- * การควบคุมรอบระดูด้วยยาเม็ดโปรเจสทิน แบบรับประทาน เป็นรอบ

* การรักษาด้วยยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดชนิด การรักษา ด้วยยาเม็ด

คุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนเดี่ยวโปรเจสทิน

* การรักษาด้วยห่วงอนามัยที่มีฮอร์โมน levonorgestrel

2.2 การรักษาหรือลดอาการแสดงของฮอร์โมนเพศชายเกิน

* ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิด ชนิด ยาเม็ดคุมกำเนิดชนิดฮอร์โมนรวม

ที่มีโปรเจสทินที่มีฤทธิ์ต้านฮอร์โมนเพศชาย

2.3 การควบคุมภาวะดื้ออินซูลิน

4

5

การนำมาใช้ในหน่วยงาน

- สามารถให้คำปรึกษาให้คำแนะนำกับผู้ป่วยที่มีปัญหา PCOS ได้
- สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้กับบุคลากรในหน่วยงานได้
- สามารถให้ความรู้ ข้อมูลที่เพิ่มเติมที่มีการอัปเดตกับบุคลากรในหน่วยงานได้

